

nobleban, Londonban és Sanghájban, San-Franciskóban és Genfben, Rómában és Dublinban, stb., stb... a városokban és a falvakon, szárazon és tengeren. Mutassuk meg a gazdagok napját és a szegények küzdelmeit, az akadémiák és a tudós társaságok üléseit, a barbár tudatlanság és babonák maradványait, a bűnözés s a kifinomodott civilizáció megnyilvánulásait, a sztrájkokat, a mindennapos drámákat és a fényűzés szegénytelen tobzódását, a szélhámosok hőstetteit, a politikai vezérek hazugságait. Mutassunk meg egy napot, ismétlem: egy közönséges napot eseményeinek egész fantasztikus, szédítő tarkaságában. Ez inkább az ollók, mint a tollak munkája. Magyarázatokra természetesen szükség lenne. De azok rövidek s csillogóak legyenek. A tényeket magukkal a tényekkel kell értelmeznünk, s ezeken a rongyokon, ezeken a foltokon az író megjegyzései úgy ragyogjanak, mint a szikra, mint a lángokat csiholó gondolat. Alapjában véve arról lenne szó, hogy egy bizonyos napon keresztül megmutassuk a történelem „művészen“ alkotó lendületét. Ezt még senki sem tette meg, de meg kell tenni. S ha vendégeink közül néhányan végrehajjták ezt a feladatot, úgy biztos vagyok benne, hogy végtelenül érdekes, káprázatosan új és mélyen tanulságos könyvvel ajándékozzuk meg a világot.“ A kongresszuson jelen volt külföldi írók nagy rokonszenvvel fogadták ezt az indítványt, de nyíltan bevallották, hogy az ő körülményeik között nehezen valósítható meg, mivel a nagy ujság-trösztök nem csak, hogy nem lennének segítségükre, hanem minden bizonynyal ellenük foglalnának állást.

Am Gorkij ötlete, ha közel éves késéssel is, megvalósult. Gorkij s a köréje csoportosult írók most már nemcsak, mint kezdeményezők, hanem mint szervezők léptek fel. Az orosz írók és ujságírók mellett résztvesznek a „világ egy napja“ történetének megírásában a külföldi írók is, Romain Rolland-dal, Feuchtwanger-rel, Dos Passos-szal s másokkal az élen.

A könyv megszületik munkatársai lelkes és odaadó munkájából, akik kötelezték magukat arra, hogy szeptember 27.-ére vonatkozólag beküldik nemcsak saját megfigyeléseiket, hanem a 27. és 28.-i ujságokat, s a kiválasztott napnak összes érdekes dokumentumait (Szinlapokat, ucai reklámcédulákat, felvételeket, stb.) A „Világ egy napja“ megjelenik a Hearst-ek s Beaverbrook-ok segítségével nélkül.

A könyv előkészítése már folyik. Hatalmas anyag gyűlt már eddig is össze. De mégis megkérem azokat, kiknek ezek a sorok a kezeibe jutnak, hogy nézzenek utána íróasztalukon, ujságjaikban, feljegyzéseikben s ha találnak olyan emlékeket, melyek rávilágítanak arra, hogyan dolgoztak, szenvedtek vagy örvendtek az emberek az emberiség egy „hét-köznapján“, küldjék el azokat hozzánk. Az egész anyag természetesen nem találhat helyet gyűjteményünkben. De miért ne őrizhetnénk meg, esetleg muzeum formájában annak a kornak életét s szokásait — egy nap keresztmetszetében, — melyben a világtörténelmi események viharfelhői között a régi omladozik, s az új küzdelmes születésének vagyunk a tanúi.

M. Kolcov

A VISSZATÉRŐ SZABÓ DEZSŐ. Hosszas hallgatás után Szabó Dezső újból megszólalt. A *Karácsony Kolozsvárt* és a *Feltámadás Makucskán*, írói pályája e legutolsó állomásai, e nagy időközökben megjelent rövid lélegzetű írások, alig keltettek figyelmet. A nagy hevületekben és diabólikus tervekben tobzódó író a magyar közvélemény féligmeddig elfelejtette. A magyar „reformifjuság“ hosszú ideje nem őt, egykori prófétáját követi, hanem azokat az ideológusokat, akik a retorikai fogások alkalmazásában nálánál is ügyesebbnek bizonyultak. Hosszú ideje nem

Szabó Dezső, hanem (mindenesetre csillogó) epigonja, Németh László hódít, ha nem is tömegeket, de hívő, elveiket elhíttetni akaró „lelkeket“. Még a jelenlegi kormány alatt háttérbeli *Szekfű Gyula* hatása is állandó és erősebb. Most azonban ismét történt valami. Szabó a maga hite szerint „pártprogramokon felül“- és egyedül-álló „új magyar ideológia“ megalapítója, valójában a magyar fasizmus első zajos előhírnöke ismét az aktivitás mezejére lépett. Közel egy esztendeje elbeszéléseket, tanulmányokat ad ki s a büszke cím (*Szabó Dezső Füzetek*) ma ismét viszi a „proféta“ eszméit a magyar nyelvterület minden részébe... A régi hivek itt-ott újból hitet tesznek a „mester“ mellett... Az ifjúság ujonnan felnőtt tömegeiből új és lelkes hivek jelentkeznek... Szabó Dezső újból a porondon áll s kiderül, hogy ökle és fogazata a régi, s hangja és fegyverzete se kopott. Ám régiek a célpontjai és régiek a megoldásai is, amiket követőinek ígér.

Az „új“ Szabó Dezső ideológiai megnyilatkozásai két egymástól élesen elkülöníthető részre oszlanak. Az egyik a mai magyar uralkodó rétegek bírálata a mai Magyarország társadalom- és „lélek“-rajzán keresztül, a másik a kibontakozás útjának megmutatása.

Szabó Dezső társadalombírálatát s a „keresztény-nemzeti kurzusról“ vallott nézete egységes és átgondolt, de még ma is egyéni színezetű világfelfogása szemszögéből indul ki. Ma is elsősorban a feudális grófi osztályt, a zsidó nagytőkét s az „elnemzetlenedett“ sváb-katolikus középosztályt gyűlöli s az uralkodó tőkés réteg ideológiai megnyilatkozását, mert az szerinte nem csak antiszociális, de „idegen“ is a „magyar faj“ szellemétől. Ez aztán az a pont: a faji kérdésnek a társadalmi kérdések közé sorolása, ahol Szabó Dezső elsiklik s egész társadalomszemlélete zsákuccába kerül. Társadalombírálatát értékét hasonlóképp, lerontja a bírálata pozitív része, a jövő-mutatás. Az általa elgondolt „Harmadik Magyarország“ képe zavaros és ellenmondásokkal teli, mint minden, a valóság tagadásából kiinduló idealista elmélet, számos, a fasizmusra és hitlerizmusra emlékeztető vonással.

Füzeteiben viszont megkapó most is az irónia s a „kurzus“ tekintélyeinek szellemes, éles és vakmerő kigunyolása. A *Március mérlegén*, a *Gömbös kormány és az új korszak* a forradalmak utáni Bethlen-Károlyi-Gömbös uralom tükörképe. Éles és szellemes a „nemzeti munkaterv“ ellenmondásainak kimutatása, a nagy szavak és a valóság szembeállítás. „Bethlen távozását — írja — szokatlan arányú nemzeti gyász kísérte“... „tíz évi működése nemcsak politikai tanulságokat jelent, hanem súlyos tudományos eredményt is. A fizikának azt a tételét, hogy az anyag el nem veszhet, különös sejtésű tudósok már évtizedek óta fűrészelni kezdték. A Bethlen gróf zseniális politikája határozott eredménnyel zárta le a sokatsejtő dadogást. Kormányzása több száz millió pengőt úgy szétgazdálkodott, hogy abból maga az atya isten sem fog többé békés atomkongresszust rendezni.“ — Ezzel a fajta gúnnyal most is gyakran találkozunk.

Gömbös kormányzati programját három szempontból vizsgálja: 1. Mi a célja, kulturális, szociális és gazdasági tartalma? 2. Mi a módszere? Melyik az a társadalmi réteg, illetve tömeg, amit mintegy hadialapnak tekint céljai megvalósítására? Szabó Dezső szerint minden szociális megújodást kereső kormánynak a „magyar munkás, paraszt és szellemi munkás megszervezését“ kellene egyetlen és legfőbb céljának tekinteni. A nagybirtok megszüntetése, új középosztály kitermelése „a magyar faluból“... „az elnyomás és kizsákmányolás, a történelmi csalás tíz szörnyű százada után“ az az „új magyar honfoglalás“, amely Szabó Dezső szerint a reform alapfeltétele. Ehelyett — írja — Gömbös a kizsák-

mányolók mellé állott és tovább folytatja elődei parasztellenes feudális politikáját. Majd sorra véve Gömbös híres pontjait, rámutat a „nemzeti munkaterv“ belső ürességére. Kiemeli a német barátkozás veszélyeit s azt a meddő irredenta lármát, amely belső és külső vonatkozásban egyaránt káros. „Hatvanhét óta — írja — minden magyar politika nem más, mint az uralmon lévő rétegek uralmának további megtartása. Ez a politika mindig ügyes kielégítése volt az egységet kitermelő uralkodó érdekszövetségek követeléseinek.“ Szabó Dezső Gömbös egyetlen pontját sem kiméli. Ezt a bírálatot azonban maga Szabó teszi értéktelenné, amidőn felvázolja az „új honfoglalás“ általa elképzelt rendszerét. *A huszévesekhez és a Magyar nyelv védelme* szomorú csalódás a szellemsen ható ironia után. Elég pár sorát idézni: „Kérditek: miben higgyetek? Higgyetek a termő emberiség egységében. A részlet hazák fölött van az az egyetemes Haza, ahol minden alkotó gondolat, minden alkotott szépség, minden morális érték honfitársa egymásnak“... „Higgyetek az Egység termékeny sokféleségében, higgyetek a nemzetek és fajok egyéni természetében, higgyetek a magyarság nagy európai elhivatásában“. Majd később: „Higgyetek a nőben, mert a ti hitetek tartja fenn a nőt a kor mély örvényei fölött“... „Higgyetek a családban, a tragikus emberiség ős megedékében, a szürke mindennapok egyszerű, áldott, áhitatos eposzában. És higgyetek önmagatokban. Ez a hit már nagyobb ereje az erőtöknek, ez a hit már fogyatkozása a gyengeségteknek. Higgyetek feladatotok szent hivatásában“.. „Mint új evangéliumot küldöm nektek forró hívásomat az építő munka, a honfoglaló harc, a teremtő család, az egyetemes ölelésű szépségek, az örök emberiség és a multhatatlan magyarság felé.“ A gőz és a szócseplés ez „evangéliuma“ nem szorul kommentárra. Hasonló megfontolások jelentkeznek a *Magyar nyelv védelme és a kisebbségek* c. tanulmányában. A magyarországi németekkel kapcsolatban többek közt olyan kisebbségi programot ajánl, amit nem egy kisebbségekkel rendelkező állam megirigyelhetne tőle. És pedig: „1. A magyar állam minden egyes polgárának teljesen kell bírnia beszédben és írásban a magyar nyelvet. 2. A közösségi életnek minden terén, minden olyan viszonylatban, ahol a nemzet tagja nem, mint egyén, hanem mint polgár szerepel a magyar nyelv és csakis a magyar nyelv használható. Tehát az Országgyűlés mindkét házában, a képviselőválasztás minden tényében, az állami, megyei és községi hatóságok egész területén, mindenféle bíróságnál, az ipar és kereskedelem minden megnyilvánulásában, mindenféle közalkalmazott mindenféle tényében, a hadseregben, a csendőrségben és rendőrségben, a folyamőrségben, a levante és cserkészszervezetekben, stb. a nyilvános feliratoknál, hirdetéseknel, ucca és cégjelzéseknel, a közlekedés minden vonalán csakis a magyar nyelv használható“... „A közoktatás teljesen magyar nyelven kell történnék, ahol a lakosság 30 százaléka magyar. Másutt az illető kisebbség saját költségén állíthat fel iskolát.“ Hasonló gondolatokat tartalmaz *A magyarság helye Európában* c. füzet. „A legnagyobb bolondság“ — írja — Németországról úgy beszélni, mint egy mai hitleri Németországról, melyet a régi németséggel szemben kizárólagos faji önzésével, roppanttá gerjedt étvágyával, imperializmusával máról-holnapra Hitler csinált. A németség az volt a háború előtt is, ami ma és nem Hitler csinálta a mai Németországot, hanem a németség csinálta a mai Hitlert. Vagyis az a lelki tartalom, melynek Hitler adott kifejezést és történelemben építő formát: a német psziché őstartalma, a német életakarat eredete és állandó iránya, mely minden akadály után az elgázolt erők robbantó hevességével nyilatkozik meg.“ Amint — következtet Szabó Dezső — létezik egy ős német lélek ugyanígy fellelhető az ősi magyar psziché is. A magyarság köte-

lessége az idegen zsidó és német elnyomás alól felszabadulni s a sajátos magyar élet feltételeit megteremteni. „Az új lelkű magyar a magyarság örök, egyetlen realitását a magyar munka milliós tömegeiben, a magyar parasztban, a magyar munkásban, a magyar szellemi munkásban látja.”

Szabó Dezső programja világos: kiépíteni a földreform alapján egy az „ősi magyar léleknek“ megfelelő „zsidó- és német mentes“ hatalmas, nemzeti színezetű parasztállamot a megreformált, rendivé átváltoztatott kapitalizmus alapján. Érthető, ha ez az elgondolás a mai Magyarország középosztálybeli, vagyontalan, jövőjét nem látó ifjuságra hat. Lelkesedik ez a fasizmus felé hajló ifjuság Szabó Dezső stílusáért, gesztusaiért, s ennek az ifjuságnak Szabó Dezső kétségtelenül ad némi szociális látást. A hatalom megszerzése természetesen ez új magyar ideológia hívei számára reménytelen utópia, talán maga Szabó Dezső se hiszi, hogy a társadalmi fejlődés az ő elméletét igazolja. Viszont javára szól bátorsága amivel — immár évek óta — a mai magyarországi rendszer ellen kiáll. S ezért jelentősége még akkor sem becsülhető alá, ha pozitívumot megfontolásai nem tartalmaznak. Még mindig érdeme, hogy rámutat a szociális problémákra, épp azelőtt a magyar ifjuság előtt, melyet az egyetemes magyar regresszió teljességgel maga mellé próbál kaparintani, s így, ha kevesek számára is, de saját maga megadja meghaladása lehetőségét.

(Debrecen)

Dezséri György

VILÁGPOLITIKAI PROBLÉMÁK

AZ AFRIKAI HÁBORÚ

Olaszország hadműveletei megkezdődtek, amint várható volt, minden hadüzenet nélkül, amit a fasiszta stratégia bizonyára elavult szokásnak tekint. Mindazok a kísérletek, amelyek a háborút Olaszország védekezésül állítják be a fenyegető abesszin rajtaütés ellen, nem vehetők komolyan. Olaszország urai egy hónapon át nyíltan arról beszélnek, hogy semmiféle kompromisszum nem elégíti ki őket, gyökeres és végleges megoldást akarnak. Ezt a gyökeres és végleges megoldást szolgálják a megkezdett hadműveletek. Az abesszin mozgósítás az Eritreában és Szomáli-földön lévő olasz csapatok számára semmiféle fenyegetést nem jelentett, mert nyilvánvaló, hogy egy olyan, semmiféle modern úthálózattal nem rendelkező ország számára, mely akkora, mint Franciaország és Németország együttvéve, a mozgósítás hosszú és nehéz. Ki hihette azonkívül egy pillanatra is, hogy az abesszin uralkodó, aki az erőviszonyokat s az országot fenyegető halálos veszedelmet ismeri, rajtaütésszerűen a fényesen felszerelt olasz csapatok megtámadásának kalandjára tör. Az olasz imperializmus semmivel sem leplezhető támadásáról van szó, hogy a három imperialista hatalomtól függő országot olasz gyarmattá tegye.

Az olasz háború imperialista jellege elvitathatatlan s csak arról lehet szó, hogy a háború milyen viszonyban áll az olasz gazdaság és az olasz fasizmus belpolitikai helyzetével. Az olasz imperializmus Abesszinia elfoglalására irányuló törekvéseit a régi érvekkel igazolja. Ezek szerint Olaszországnak nincs se szene, se vasérc, se gyapotja, se kőolaja. Azonkívül: az olasz lakosság száma emelkedik, népfölöslegét a kivándorlás képtelen felszívni, amióta Amerika kapuit a kivándorlók előtt lezárta. Az olasz fasizmussal szemben ellenséges európai sajtó viszont Olaszország abesszin